Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети, Ўзбекистон ССР Олий Совети ва Министрлар Советининг органи

ГАЗЕТА 1918 ЙИЛ 21 ИЮНДАН ЧИҚА БОШЛАГАН • 10 март 1973 йил, шанба • № 58 (15.532). • Баҳоси 2 тийин.

Сурхондарё область Сариосиё районидаги «Коммунизм» колхозида қўзилатиш мавсуми уюшқоқлик билан ўтказилмоқда. Боботоғ яйловларида боқилаётган ҳисори совлиқлардан кўплаб эгиз қўзи олинмоқда. Суратларда: 1. Ветеринария врачи А. Ашуров бош чўпон И. Ашуров отарида ўстиришга қолдирилган қўзини кўздан кечиряпти. 2. Қўзилаш арафасида турган совлиқлар тасвирланган.

В. Лейзерович фотолари. (ЎзТАГ фотохроникаси).

Л. И. БРЕЖНЕВ АЛИ НОСИР МУҲАММАДНИ ҚАБУЛ ҚИЛДИ

КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари Л. И. Брежнев Совет Иттифоқида меҳмон бўлиб турган Яман Халқ Демократик Республикаси миллий фронти Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, бош министри ва мудофаа министри Али Носир Муҳаммадни 8 мартда қабул қилди.

Самимий, ўртоқларча вазиятда ўтган суҳбат чоғида Совет—Жанубий Яман муносабатларини ривожлантириш ва мустаҳкамлаш масалалари, шунингдек Яқин Шарқдаги, жумладан Арабистон ярим оролининг жанубидаги аҳвол муҳокама қилинди. Совет Иттифоқи билан Яман Халқ Демократик Республикаси араб халқларининг курашини қўллаб-қувватлаш учун, Исроил қўшинларини 1967 йилда босиб олинган араб ерларидан чиқариб юбориш ва фаластинлик араб халқи қонуний ҳуқуқларини таъминлаш учун, Яқин Шарқда адолатли ва мустаҳкам тинчлик ўрнатиш учун бундан буён ҳам қатъий кураш олиб боражаклари таъкидлаб ўтилди.

КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари Л. И. Брежнев Совет Иттифоқининг прогрессив социал-иқтисодий ўзгаришларни амалга ошириш учун кураш олиб бораётган демократик Яман халқига мадад беришга қаратилган принципиал йўли қатъий эканлигини таъкидлади.

Али Носир Муҳаммад Совет Иттифоқи Яман Халқ Демократик Республикасига доимо ёрдам бериб, уни қўллаб-қувватлаб келаётганлиги учун ўз мамлакатининг раҳбарлари ва халқи номидан КПСС Марказий Комитети билан Совет ҳукуматига қизғин ташаккур билдирди.

Суҳбатда Яман Халқ Демократик Республикасининг СССРдаги элчиси Аҳмад Солиқ аш-Шаер ҳозир бўлди.

СССР ОЛИЙ СОВЕТИ ПРЕЗИДИУМИНИНГ МУРОЖААТИ

СССР Олий Совети Президиуми инсонпарварлик мулоҳазаларига амал қилиб, Иордания хошимийлар қироллигининг қироли Хусайнга мурожаат қилиб, уни фаластинликлар қаршилик кўрсатиш ҳаракатининг кўзга кўринган арбоби бўлган ва ўлим жазосига ҳукм қилинган Абу-Довуднинг ва қамаб қўйилган бошқа фаластинликларнинг ҳаётини сақлаб қолишга даъват этди.

Мурожаатда айтиладики, бундай инсонпарварлик қилиш Исроил агрессияси билан олиб борилаётган кураш араб халқларининг ватанпарварлик кучларини жипслаштириш манфаатларига мос бўлиб тушар эди ва арабларнинг барча дўстлари буни маъқуллаб кутиб олган бўлур эдилар. (ТАСС).

МУДДАТИДАН ИЛГАРИ

ОЛМАЛИҚ, 9 март. (ЎзТАГ). Партия-хўжалик активининг бугун бу ерда бўлиб ўтган йиғилиши шаҳар партия ташкилотининг Олмалиқ химия заводи иккинчи навбати қурилишини жадаллаштириш вазифаларига бағишланди.

Олмалиқ химия заводининг биринчи навбати бундан атиги бир йил аввал ишга туширилган эди. Энди унинг иккинчи навбат қурилиши беш йилликнинг зарбдор қурилиши бўлиб қолди. Улкан химиянинг янги корхонаси қурувчилари ва монтажчилари қишлоқ хўжалигига тезроқ юқори сифатли минерал ўғит етказиб берувчи бу заводни белгиланган муддатдан 13 ой аввал ишга туширишга бел боғлаганлар.

Актив йиғилишида Олмалиқ шаҳар партия комитетининг биринчи секретари В. М. Муҳамедов доклад қилди.

Докладчи ва музокарада сўзга чиққан нотиқлар заводнинг иккинчи навбати республиканинг ривожланиб бораётган қишлоқ хўжалигига ҳар йили бир неча юз минг тонна донадор минерал ўғит етказиб беришини таъкидладилар. Қурилиш майдонига ҳозирнинг ўзидаёқ мамлакатнинг ҳамма томонларидан асбоб-ускуналар келиб турибди. Қурувчиларнинг мавжуд резервларини сафарбар этиш қурилиш ишларини жадаллаштириш имконини беради.

Йиғилиш қатнашчилари қабул қилган резолюцияда қурувчиларнинг оширилган мажбурияти таъкидланди: заводнинг иккинчи навбати шу йилнинг 30 ноябрида маҳсулот бера бошлайди.

Йиғилишда КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюроси аъзолигига кандидат, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари Ш. Р. Рашидов нутқ сўзлади.

Йиғилишда Тошкент область партия комитетининг биринчи секретари М. М. Мусахонов қатнашди.

ИПАК ПАХТА АФЗАЛЛИГИ

Тожикистоннинг Вахш, Туркманистоннинг Мурғоб воҳалари бундан бир неча йил илгари ипак пахта ватани ҳисобланарди. Бизга қўшни — Сурхондарё области ҳам ингичка толали пахта етиштиришда улардан қолишмасди. Қашқадарё ерларида ҳам пахтанинг бу навини экиб мўл ҳосил етиштириш мумкинми? Агар мумкин бўлса, қандай агротехника тадбирларини қўлланмоқ керак?

Бу саволлар деҳқонларимизни кўп йиллардан буён қизиқтириб келарди. Ниҳоят, ингичка толали пахтани экиш ва парвариш қилиш агротехникасини мукаммал ўрганиб олдик. Бундан беш-олти йил илгари бир неча гектар майдонга ана шу навли чигитни синаб кўриш мақсадида эккан эдик. Дастлабки йилги натижа кутилганича бўлмади. Гектаридан бор-йўғи 18 центнердан ҳосил олинди. Нега?

Бу савол ҳам бизни ўйлантириб қўйди. Паст ҳосил етиштирилишининг сабабларини ўргандик. Маълум бўлишича, вегетация даврида суғоришга яхши эътибор бермабмиз: ингичка толали пахта экилган майдонларнинг ғўзаси ўртача толали пахта майдонларига нисбатан 1,5 марта кам суғорилган. Бунинг устига азотли, фосфорли ва калийли ўғитлар нисбатига қатъий риоя қилинмаган. Чеканка ўз вақтида ўтказилмаганлиги сабабли ғўзалар бўйига ўсиб, ғовлаб кетган, кўсаклари кам ҳамда салмоқсиз бўлган. Буларнинг ҳаммаси келгуси йили ипак пахта ўстиришга эътиборни кучайтиришга даъват этди.

Ингичка толали пахта майдонларини дадиллик билан кенгайтира бордик. Бу нав ғўза вилтга чалинмаслиги учун далаларни олтита алмашлаб экиш массивига бўлдик. Ўн далали пахта-беда алмашлаб экиш схемасини кенг жорий этдик. Экин майдонлари кузда чуқур ва сифатли шудгорланди, органик ўғитларга тўйдирилди. Минерал ўғитларнинг бир қисмини ерни ҳайдашдан олдин бердик, қолган қисмини парвариш даврида ғўзанинг ўсиш ҳолатига қараб уни озиқлантирдик. Суғориш ҳам ернинг оби-тобига, ўсимликнинг ҳолатига қараб олиб борилди. Натижада ғўзаларимиз ҳосилдорлиги йил сайин кўтарила бошлади. 1971 йили ҳар гектар ердан 32,7 центнердан ипак пахта топширдик.

Лекин колхозчи деҳқонларимиз бу кўрсаткич билан кифояланиб қолмадилар. Ҳосилдорликни ошириш омилларини изладилар, илғор тажрибаларни ишлаб чиқаришга кенг жорий этдилар. Айниқса Туркманистон ССРнинг Мурғоб воҳасидан, Тожикистондан, қўшнимиз — Сурхондарё областидан келган ўзаро текшириш бригадаларининг маслаҳатларига амал қилганлигимиз жуда қўл келди. Улар ипак пахта етиштириш борасида тўплаган тажрибалари билан ўртоқлашдилар, қимматли фикрлар билдирдилар. Ўзаро социалистик мусобақа ишимизда катта мадад бўлди. Буни 1972 йил кўрсаткичлари мисолида очиқ-ойдин кўриш мумкин.

Бултур 1560 гектар майдонга ингичка толали пахта экдик. План бўйича давлатга 3860 тонна «оқ олтин» топширишимиз керак эди. Ерни эъзозлаш, уни оби-тобида ишлаш, ғўзаларни меҳр билан парвариш қилиш, сувдан, ўғитлардан, девкор техника кучидан оқилона фойдаланиш туфайли меҳнат унумдорлиги кескин кўтарилди, маҳсулот етиштириш кўпайди. Давлатга 5941 тонна ингичка толали пахта армуғон этиб, планни 156 процент бажардик. Ҳар гектар ердан 38,5 центнердан ҳосил йиғиштириб олинди. Пландаги 1200 тонна ўрнига 1920 тонна ипак пахта машиналар бункеридан бўшатилди.

Колхозимизда қирқ ва эллик центнерчилар ҳаракати кенг қулоч ёйди. Эшмурод Равшанов, Қўзибой Келдиёров, Дилбой Эшматов, Рўзибой Халилов, Суюн Холиқулов, Мейли Қўчқоров каби пахта усталари бошчилик қилаётган бригадалар гектар бошига 40-50 центнердан дурдона етиштиришга муваффақ бўлдилар. 24 та бригаданинг ҳаммаси давлат планини муддатидан илгари адо этди.

Хўжалигимизда 1560 гектар пахта майдони, юздан ортиқ чопиқ ва ҳайдов тракторлари, 55 та пахта териш, кўрак териш ва чувиш агрегатлари, 52 та юк автомашиналари ҳамда бошқа транспорт воситалари мавжуддир. Ана шу ишлаб чиқариш воситалари ва қуроллари билан ҳар қандай ишни ҳам ҳар қандай шароитда амалга оширса бўлади. Бизда худди шундай қилиняпти. Қишлоқ хўжалик машина ва механизмлари Карим Қобилов, Хайрулла Саноев, Мурод Имомов, Барно Шералиев, Хўшат Равшанов, Тошмурод Бегимқулов каби меҳнатсевар механизаторларга ишониб топшириб қўйилган. Улар оғиримизни енгил қилишяпти, кўп маблағ ва меҳнат талаб қиладиган ишларни қисқа муддат ичида бажариб, пахта етиштиришнинг кўпайишига, таннархининг арзонлашишига муносиб ҳисса қўшишяпти.

Мўл ҳосил колхозга катта даромад келтирди. Хўжалигимиз ўтган йили ҳамма тармоқлардан 5 миллион 107 минг сўм даромад олди. Ҳар бир колхозчининг ўртача иш ҳақи 220 сўмдан ошиб кетди. 50 центнерчи Нормурод Саноев бошлиқ бригадада ҳар бир кишининг ўртача иш ҳақи 250 сўмга етди. Бўри Сатторова бошлиқ бригадада ҳар бир колхозчи ойига ўрта ҳисобда 234 сўмдан даромад қилди.

Колхоз даромади бундан ҳам ошиши мумкин эди. Бироқ, айрим бригадалар хўжаликнинг умум кўрсаткичидан ҳам паст ҳосил олдилар. Масалан, Норча Шокиров бошлиқ бригада гектаридан 28 центнердан, Узоқ Омонов бошлиқ бригада 28,8 центнердан пахта топширди. Колхознинг умумий кўрсаткичидан паст ҳосил олган бригадаларни юқори ҳосилли коллективлар қаторига кўтариш йўли билан қўшимча равишда яна 460 тонна пахта олиш мумкин эди. Аммо бултур бунга эриша олмадик. Лекин беш йилликнинг ҳал қилувчи йили — 1973 йилда бунга албатта эришамиз ва ялпи ҳосилни колхоз бўйича 6 минг тоннадан оширамиз.

1973 йил ишлаб чиқариш планини тузиб чиқдик ва унда бажариладиган ишлар муддати, сифати, ҳажми аниқ кўрсатилди.

Биз бу йил ҳам ипак пахта экамиз. Чунки бу навли пахта бизнинг шароитимизга жуда мос келяпти. Ипак пахта етилиб пишиши учун ҳавонинг фойдали ҳарорати 2100—2400 даража бўлиши керак. Қарши чўлида эса ўртача йиллик ҳарорат 2700—3100 даражани ташкил этади.

Косон райони территория жиҳатидан республикадаги энг катта районлардан биридир. Чўлга Амударё суви етиб келиши билан экин майдонлари кескин кўпаяди. Бизнинг ерларимиз Иттифоқда ингичка толали пахта ватани бўлиб қолажак.

Анор ЖУМАЕВ,
Қашқадарё область Косон районидаги «Шарқ юлдузи» колхозининг раиси.

ҒАЛЛА ВА БЕДА ЭКИШ ҚИЗҒИН

Республика областларида ғалла ва беда экишнинг бориши тўғрисида шу йил 9 мартга бўлган

МАЪЛУМОТ

Биринчи стун — областлар; иккинчи стун — ғалла экилган майдон (гектар ҳисобида); учинчи стун — планга нисбатан процент ҳисобида; тўртинчи стун — беда экилган майдон (гектар ҳисобида); бешинчи стун — планга нисбатан процент ҳисобида.

Наманган	2210	110,6	1646	14,3
Сурхондарё	14996	110,2	5153	51,5
Сирдарё	46151	93,4	12185	52,2
Қашқадарё	26940	89,8	4346	34,7
Тошкент	15887	76,3	3801	22,7
Самарқанд	48000	59,2	2874	12,3
Андижон	2293	57,3	3671	34,9
Бухоро	793	6,6	842	5,7
Фарғона	322	5,3	5115	33,0
Хоразм	—	—	—	—
ҚҚ АССР	—	—	—	—
Республика бўйича:	157592	71,4	39633	25,4

СССР ОЛИЙ СОВЕТИ ПРЕЗИДИУМИНИНГ ФАРМОНИ

НГУЕН ТХИ БИННИ ХАЛҚЛАР ДЎСТЛИГИ ОРДЕНИ БИЛАН МУКОФОТЛАШ ТЎҒРИСИДА

Тараққийпарвар, демократик ва тинчликсевар кучларнинг халқаро бирдамлигини мустаҳкамлаш соҳасидаги катта хизматларини, Вьетнамда тинчликни таъминлаш ва Жанубий Вьетнамнинг ватанпарвар кучларини жипслаштириш борасидаги самарали фаолиятини тақдирлаб ҳамда Халқаро хотин-қизлар куни — 8 Март муносабати билан Жанубий Вьетнам Республикасининг таниқли жамоат арбоби ва республика Муваққат Революцион ҳукуматининг ташқи ишлар министри **Нгуен Тхи Бинь хоним Халқлар Дўстлиги** ордени билан мукофотлансин.

СССР Олий Совети Президиумининг Раиси
Н. ПОДГОРНИЙ.
СССР Олий Совети Президиумининг Секретари
М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
1973 йил 7 март.

ШОЛИНИ КЎПАЙТИРАМИЗ

Автоном республикамиз шоликорлари ўтган йили 90 минг тонна шоли етиштирдилар. Шундан 74 минг тоннаси давлатга топширилди. Бунга совхозимиз шоликорлари 2300 гектар майдоннинг ҳар гектаридан 35 центнердан хирмон кўтариш билан ҳисса қўшдилар.

Ютуқларимиз катта. Лекин қиладиган ишларимиз кўп. Кенесбой Нақипов, Отаниёз Туримбетов, Қайнап Гулимбетов, Тонготар Халиллаев, Бозорбой Исмоиловлар бошлиқ бригадаларда гектаридан 62 центнерга етказиб шоли хирмони кўтарилган бир кезда, айрим бригадаларда ҳосилдорлик ҳамон паст. Биз илғорлар иш услубини кенг қўлланиб, бу йил 60—70 центнерчилар сафини кенгайтирамиз. Дала ишларини комплекс механизациялашни давом эттирамиз. Шу йўл билан ҳар йилдагидан кўп ва юқори сорт шоли етиштиришга эришамиз.

Шоличиликни ривожлантиришда минерал ўғитлар ва гербицидлардан оқилона фойдаланиш катта аҳамиятга эга. Афсуски, бу борада ҳали жиддий нуқсонларга йўл қўйиляпти, ўғитлар, гербицидларнинг самарадорлиги кутилганча бўлмаяпти. Бу ҳосилдорликка яхши таъсир қилмаяпти. Бу йил ана шу камчиликни ҳам тугатамиз. Ҳар килограмм ўғит қоришмаси ҳисобига шоли етиштиришни кўпайтирамиз. Шолипоялардаги бегона ўтларни барвақт тугатиш ҳосилдорликни оширишнинг асосий омили эканини эътиборга олиб, мутахассислар билан ҳамкорликда бу борада катта ишлар олиб борамиз.

Уруғчиликни яхшилаш бош вазифадир. Бу йил совхозимиз бўйича ҳамма майдонларга сараланган, навли, районлаштирилган шоли уруғи экамиз, кўчатларнинг бир текисда бўлишини таъминлаймиз. Бўлимлар ва бригадалар орасида социалистик мусобақа ташкил қилинди. Бу йил хўжалигимиз бўйича шоли етиштиришни ўтган йилдагидан анча кўпайтирамиз.

Шоликорларнинг турмуш маданияти тобора юксаляпти. Биз бунга деҳқончилик маданиятини юксалтириш, шоли майдонларини кенгайтириш, ҳосилдорликни ошириш йўли билан кўп ҳосил етиштириб эришяпмиз. Совхозимиз ўтган йили шоличиликдан 100 минг сўм соф фойда олди. Бу йил соф фойдани янада кўпайтирамиз. Ишчиларимизнинг ўртача ойлик иш ҳақи 160 сўмни, механизаторларнинг иш ҳақи эса 500 сўмни ташкил этди. Халқимиз пири-бадавлат ҳаёт кечиряпти. Бу партия ва ҳукуматимизнинг шоликорлар ҳақида қилаётган ғамхўрлиги самарасидир.

Ҳозир шоли экишга шаймиз. Шоли майдонини янги ер ўзлаштириш ҳисобига 350 гектар кенгайтирдик. 48 ҳайдов трактори, 40 чопиқ трактори ремонт қилинди. 40 комбайн ва 18 жаткани мавсумга шайлаб қўйдик.

Совхозимиз бу йил 12 минг тонна шоли етиштиради. Шундан асосий қисмини давлатга етказиб берамиз, социалистик мажбуриятимизни шараф билан адо этамиз.

Ерниёз ПАНОЕВ,
Қорақалпоғистон АССР Тахтакўпир районидаги «Маданият» шоликорлик совхозининг директори, Ўзбекистон ССР Олий Совети депутати.

ПАРТИЯ ҲУЖЖАТЛАРИ АЛМАШТИРИЛМОҚДА

КОММУНИСТ — МАҒРУР ЖАРАНГЛАЙДИ

Доҳиймиз В. И. Ленин сиймоси акс эттирилган янги партия билетларини олиш коммунистлар ҳаётида унутилмас хотира бўлиб қолмоқда. У партия аъзоларини коммунист деган номнинг обрў-эътиборини янада ошириш учун курашга, меҳнат ва турмушда кўпчиликка ибрат намунасини кўрсатишга ундамоқда. Қуйида янги партия билетларини олган айрим коммунистларнинг фикр-мулоҳазаларини бераётирмиз.

Ў. ҲАМДАМОВ,
Оҳангарон районидаги 1-«Оҳангарон» совхози бригада бошлиғи

Райкомдан қайтар эканман қалбимни зўр шодлик, ифтиҳор ҳислари қамраб олган эди. Ўзим ишлаб турган бригадага бораётиб йўл-йўлакай коллективимизнинг қилган ишлари, кейинги йилларга мўлжалланган режалари ҳақида ўйладим. Бригадамиз бир неча йилдан буён сабзавотчиликда дуруст натижаларни қўлга киритмоқда. Айниқса 1972 йил биз учун муваффақиятлар йили бўлди. Маҳсулотларнинг ҳамма турларини етиштириш бўйича кўрсаткичлар ортиғи билан адо этилди. 39 тонна ўрнига 52 тонна сабзавот, 160 тонна ўрнига 316 тонна мева ҳосили олинди.

Шу куни бригадамиз коммунистлари билан маслаҳатлашиб бир фикрга келдик. Коллективимиз сабзавот маҳсулотлари етиштириш бўйича тўққизинчи беш йиллик планини илгари айтганимиздек тўрт ярим йилда эмас, тўрт йилда бажаради. Бунинг учун мавжуд бўлган ҳамма имконият ва резервлардан самарали фойдаланамиз. Коммунистлар мўл ҳосил учун курашда байроқдор бўладилар.

●

Ф. ГИЛЬМУДДИНОВ,
Бухородаги ремонт-механика заводининг металл конструкция цехи слесари

Заводимиздан уч киши биринчилар қатори янги партия билетлари олиш шарафига муяссар бўлдик. Бригада бошлиғи Муҳаммад Шарипов, слесарь Евгений Соколов ва мен. Коммунистик партияга мансублигимни билдирувчи гувоҳномани олар эканман, қанчалик ҳаяжонланганимни тушунтириб беришга ожизлик қиламан.

Партия аъзоси бўлиш кишининг зиммасига катта масъулият юклайди. Сен олган шахсий мажбуриятингни муваффақиятли бажариш билан бирга ишлаб турган коллективинг мажбурияти, қолаверса беш йиллик планларнинг бажарилишида авангардлик кўрсатишинг лозим. Мен шахсий беш йиллик планимни 1975 йилнинг биринчи ярмида бажариш, беш кунлик ишни тўрт кунда адо этишга сўз бераман.

ИБРАТ

УЙЧИ (Наманган области). (ЎзТАГ). Уйчи район партия комитетида Тельман номли колхознинг бир группа коммунистларига янги партия билетлари топширилди.

Пахтачилик бригадасининг бошлиғи Биланбой Холматов партия билетини тўлқинланиб қабул қилиб олди. Бу кишини райондагина эмас, балки унинг ташқарисида ҳам яхши билишади. Миришкор Б. Холматов ўтган йили 180 гектар ернинг ҳар гектаридан 50 центнердан ортиқ «оқ олтин» етиштирган эди, бу йил эса бу маррадан ҳам бирмунча ўзишни кўзламоқда. Бригадада техникадан яхши фойдаланишади, кўпгина сермеҳнат жараёнлар машиналар зиммасига юклатилган. Дала ишларини кенг механизациялаш туфайли бу ерда бир центнер пахтанинг таннархи район ва областдаги ўртача нархга нисбатан анча кам — атиги 24 сўм бўлди.

В. И. Ленин тасвири туширилган янги партия билетини шу хўжаликнинг бригадири Қосимбой Саидов олади. У 14 йилдан бери улуғ Ленин партиясининг аъзоси, бу юксак унвонни ҳар доим зарбдор меҳнати билан, актив жамоат фаолияти би-

...лага ташиб чиқариш, суғориш системаларини тозалаш ишлари тугалланай деб қолди. Машиналар ремонти тугалланганига анча бўлди. Уруғлик тайёр, экишни эртагаёқ бошлаш мумкин.

— Биз ҳаммамиз жонажон онамизнинг — Коммунистик партиянинг болаларимиз. Биз янги нусхадаги биринчи партия билети Владимир Ильич Ленин номига расмийлаштирилганидан хурсандмиз ва бахтиёрмиз, де-

РЕСПУБЛИКА ОЛИЙ ЎҚУВ ЮРТЛАРИДА ЎЗБЕК АДАБИЁТИНИ ЎҚИТИШ МАСАЛАЛАРИГА БАҒИШЛАНГАН ИЛМИЙ-НАЗАРИЙ КОНФЕРЕНЦИЯ ОЛДИДАН

ЗАМОН ТАЛАБЛАРИ

Адабиёт ўқитишнинг назарий юксаклиги учун

Партия ва ҳукуматимиз совет халқининг маданий ҳаётини янада юксалтириш, уни коммунизм даврининг юксак ижтимоий тузумига мос, баркамол даражага кўтариш соҳасида кун сайин кўпроқ ғамхўрлик қилмоқда ва янги тадбирлар белгилаб, халқимиз ижодий ташаббусини улуғ режаларни, асрий эзгу ниятларни бунёд этишга сафарбар қилмоқда. Бу жиҳатдан 1972 йилнинг ўзида маданий ҳаётимизнинг икки муҳим жабҳаси бўйича катта тарихий қарорларнинг қабул қилиниши ҳозирги босқичда партиямиз совет халқларининг маънавий маданияти масалаларига нақадар катта аҳамият бераётганлигини равшан кўрсатиб турибди. КПСС Марказий Комитети ва СССР Министрлар Совети томонидан қабул қилинган «Мамлакатда олий таълимни янада ривожлантириш тадбирлари тўғрисида», шунингдек, КПСС Марказий Комитети томонидан қабул қилинган «Адабий-бадиий танқидчилик ҳақида» деб аталган қарорлар шундай тарихий ҳужжатлардан бўлиб, улар олий таълимнинг бундан кейинги ривожланиш йўлларини кенг кўламда белгилаб беради ва бу соҳада ишловчи мутахассислар олдида, шу жумладан, филолог мутахассислар олдида турган вазифаларни аниқ кўрсатиб ўтади.

Партиямиз Марказий Комитетининг адабий-бадиий танқид ҳақидаги қарорида бадиий адабиётнинг бир қатор масалалари баробарида адабиёт илмининг олий ўқув юртларида ўқитилиши ва уни янада яхшилаш тадбирлари билан боғлиқ масалаларга ҳам алоҳида эътибор берилган.

Давр, ижтимоий ҳаёт тақозоси билан юзага келган ва партия ҳужжатларида акс этган мазкур масалаларни муҳокама қилиш ва бу соҳадаги вазифаларни аниқлаб бериш, конкрет тадбирлар белгилаш, шубҳасиз, адабиёт аҳлларининг коллектив бўлиб, ҳамжиҳатлик билан ишлашини талаб этар эдики, ҳозирги конференция шу мақсадни кўзда тутади.

Ўзбек адабиёти Иттифоқимиздаги кекса тарихга эга бўлган адабиётлардан бири. Унинг ўтмишига оид масалалар кўп ва бой бўлиши билан бирга ҳозирги даврга оид масалалар ундан ҳам кўпроқ ва мароқлироқдир. Ҳақиқатан ҳам ўзбек адабиётини ўрганиш ва олий мактабларда уни ўқитиш шундай босқичга кирдики, эндиликда адабиётнинг назарий ва методологик проблемалари устида ишлаш биринчи планга ўтиб қолди. Адабиётшунослик умумий адабий жараён, улар ўртасидаги алоқа ва қонуният, социалистик реализмнинг туғилиши ва такомили, халқлар ўртасидаги адабий ҳамкорлик, унинг тараққиёт йўли ва бошқа шу сингари масалаларни муваффақият билан ҳал қилишга киришди.

Табиийки, адабиётшунослигимизнинг бу тараққиёт йўлида ўзига хос қийинчиликлари, камчиликлари йўқ эмас. Масалан, яқинда «Тошкент оқшоми» газетасида (1973 йил 15 январь) Аҳмад Яссавий ҳақида мақола эълон қилинди. Бу мақола ўзининг ҳамма мунозарали нуқталаридан қатъи назар, автрнинг масалага ёндошиш ва ёритишдаги бир ёқламалиги, тенденциозлиги билан илмий жамоатчилик эътирозига сабаб бўлди.

Ўзбек адабиётининг ҳозирги кунда актуал тус олган ва ҳал этилиши лозим бўлган бир қатор масалалари борки, адабиёт илмининг бундан кейинги тараққиёти уларни марксча-ленинча эстетика принциплари асосида тарихий ҳақиқатга суянган ҳолда илмий объективлик билан ҳал қилишга боғлиқдир.

Адабиётшунослик фанимизнинг энг муҳим вазифаларидан бири — 1905-1917 йиллар адабиётини ўрганишдан иборатдир. Унинг кўп асрлик адабиётимиз тарихида муҳим бир босқич, ижтимоий-маданий тарихимизда бениҳоя катта аҳамиятга эга бўлган даврнинг маҳсули, классик шеъриятимиз билан совет адабиётимиз ўртасидаги ўзига хос бир кўприк эканлигини эътироф этмаслик мумкин эмас. Республика Ёзувчилар союзининг танқидчиликка бағишлаб яқинда бўлиб ўтган махсус пленуми ҳам бу муҳим масаланинг ҳанузгача етарли ёритилмаётганини алоҳида таъкидлади ва олимларимиз диққатини унга жалб қилди. Бироқ шунга қарамасдан, бу хусусдаги ишлар ҳали ҳам кўнгилдагидек эмас. Шу даврнинг узвий масалаларидан саналган революцион адабиёт, унинг характери ҳақида фанимизда бир-бирига зид фикрлар мавжуд. Баъзи олимларимиз 1905-1917 йиллар ўзбек адабиётининг умуман революцион босқичга ўсиб чиққанини инкор қиладилар. Яна бир қатор олимларимиз эса адабиётимиз 1905-1907 йиллар революцияси, сўнгроқ 1914-1916 йиллардаги миллий-озодлик ҳаракатларининг таъсири остида революцион-демократик босқичга кўтарилди, Октябрь арафаларида эса чинакам жанговар революцион руҳ касб этди, деган тезисни илгари сурадилар. Кейинги йилларда асримиз бошларидаги ўзбек адабиёти ҳақидаги тушунчамиз кенгаймоқда. Бу даврдаги ўнлаб адибларнинг ҳаёти ва ижодига доир маълумотлар, асарларидан намуналар эълон қилинмоқда. Абдулла Авлоний, Анбар отин, Дилшоди Барно, Мирмуҳсин — Фикрий, Сўфизода, Сиддиқий, Ажзий, Нозимахоним, Абдураззоқ Фақирий, Хислат, Хуршид, Сидқий — Хондайлиқий, Мискин, Тавалло, Чокар, Мутриб, Оразий кабиларнинг номлари бугунги ўқувчига таниш. Уларнинг ижоди суронли 1905-1917 йиллар адабиётининг қатор масалаларини аниқлаб олишда янгидан-янги материаллар бермоқда. Жумладан, адабиётда ижтимоий-гражданлик туйғуларини ифодалаш ва мавжуд тузумга қарши курашга чақириш, революцион романтика ва истиқбол ўйлари асримиз бошларидаги адабиётнинг бош тенденцияси бўлганлигини, шеъриятимиздаги ғоя ва образлар системасида, бадиий тасвир воситаларида, умуман адабий ижодда янги эстетик принциплар майдонга келганлигини кўрсатиб туради. Бундан шу хулоса чиқадики, адабиётимиз ижтимоий ҳаёт билан биргаликда одим ташлади, жамиятдаги революцион тенденцияларни акс эттириб, ўз тараққиётининг янги босқичига кўтарилди. Масалага шундай ёндашилгандагина тарихий-адабий процесс илмий асосда тўғри ёритилган, традиция-новаторлик масаласи изчил ҳал қилинган бўлади.

Адабиётимиз тараққиёти билан жумладан 1905-1917 йиллар адабиёти билан бевосита боғлиқ проблемалардан яна бири — социалистик реализмнинг генезиси масаласидир. Ҳамонки, «Бой ила хизматчи» социалистик реализм адабиётининг етук намунаси экан, у тўсатдан пайдо бўлган эмас. Унинг вужудга келишини таъминлаган ғоявий-бадиий омиллар, адабиётда унинг туғилиш жараёни бўлиши керак. Дарҳақиқат, социалистик реализм адабиётининг революцион романтика, илғор социалистик ғояни ифодалаш, ҳаётни ҳаққоний тасвирлаш каби муҳим белгилари 1905-1917 йиллардаги инқилобий шеъриятнинг, революцион адабиётнинг ҳам характерли хусусиятларини ташкил қилган эди. Назаримизда, ўзбек совет адабиётшунослигининг энг муҳим илмий-назарий проблемаларидан бўлган социалистик реализмнинг шаклланиши масаласидаги баҳсларни революцион адабиётдан, 1905-1917 йиллар даври адабиётидан бошлаш лозим.

Республикамиз олий ўқув юртларида ўзбек адабиётини ўқитиш ишининг ҳозирги кундаги муҳим вазифаларидан яна бири — қардош халқлар адабиётлари билан азалдан давом этиб келаётган ва Совет ҳокимияти йилларида кенг қулоч ёйган ижодий ҳамкорлик муносабатларимизни, уларнинг адабиётимиз тараққиётидаги аҳамиятини атрофлича ўрганишдан иборатдир. КПСС Программаси, партиямизнинг XXIV съезди қарорлари, СССР 50 йиллигига бағишланган тантанали мажлисдаги Л. И. Брежнев нутқида совет халқлари дўстлигини янада мустаҳкамлаш жамиятимиз тараққиётининг асосий омилларидан бири деб таъкидланганлигини назарда тутсак, бу масаланинг ҳозирги давр учун қанчалик муҳимлиги яққол намоён бўлади.

Умумсовет адабиётшунослиги миллий адабиётлар тараққиёти йўлларини уларнинг ўзаро муносабатлари ва ижодий таъсирини ҳар томонлама тадқиқ этган ҳолдагина илмий жиҳатдан тўғри белгилаш мумкинлигини асослаб берди. Шундай экан, ўзбек классик ва совет адабиёти тарихининг ҳар қайси босқичидаги ҳамкорлик алоқаларини, йирик санъаткорларнинг қардош адабиётлар вакиллари билан, биринчи навбатда рус классик ва совет адабиёти намояндалари билан ижодий муносабатлари мазмуни ва аҳамиятини барча аспектлар бўйича чуқур ўрганиш шу босқичлардаги муҳим адабий ҳодисаларни тўғри изоҳлаш ва баҳолаш, бадиий ривожланиш қонуниятларини мукаммалроқ ёритиш имконини беради.

Маълумки, олий мактабда ўзбек адабиётини ўқитишни яхшилаш кўп жиҳатдан программанинг мукаммаллиги, унинг ҳозирги давр талабларига жавоб берадиган даражада бўлиши билан боғлиқдир. Республикамиз олий ўқув юртлари амал қилаётган ҳозирги программалар бундан бир неча йил олдин тузилган бўлиб, уларда ўша давр талаблари ва имкониятлари ҳисобга олинган. Жумладан, «Ўзбек совет адабиёти» программаси ҳам, «Ўзбек адабиёти тарихи» программаси ҳам 1964 йил тузилиб, 1969 йил қайтадан нашр этилган эди. Маълумки, ўтган 10 йил ичида совет ва ўзбек адабиётшунослиги анча муҳим илмий муваффақиятларни қўлга киритди, адабий тараққиётимизнинг айрим босқичларига хос бир қатор янги хусусиятлар кашф этилди, кўплаб ижодкорларнинг мероси чуқурроқ ёритилди, бир қатор янги номлар адабиётимиз тарихи саҳифаларига киритилди. Шундай экан, адабиёт программасини ана шу янгиликларни ҳисобга олган ҳолда қайта кўриб чиқиш, давр талабларидан келиб чиққан ҳолда мукаммаллаштириш, айни чоғда методик жиҳатдан яхшилаш муҳим вазифалардан саналади.

КПСС Марказий Комитети ва СССР Министрлар Советининг «Мамлакатда олий таълимни янада ривожлантириш тадбирлари тўғрисида»ги қарори лекция ва амалий машғулотларнинг илмий савиясини кўтариш билан бир вақтда программа материалларини ўзлаштириш методикасини такомиллаштириш, студентларнинг мустақил ишлари учун кенг имконият яратиб, унинг янги ва маҳсулдор формаларини ўқув жараёнига татбиқ этиш вазифасини ҳам қўйди. Шундай экан, ўзбек адабиётини ўқитиш методикасининг муҳим масалаларини ишлаб чиқиш республика университетлари ва педагогика институтларининг адабиётшунос педагоглари зиммасида турган актуал масалалардан саналади.

Бу соҳада амалга оширилиши лозим бўлган муҳим тадбирлардан бири — ўзбек адабиётини ўрганишда студентларнинг илмий ва мустақил ишларини ташкил этиш методларини ишлаб чиқишдан иборатдир. Шуни қайд қилиб ўтиш керакки, кўпчилик олий ўқув юртларида адабиёт ўқитувчилари программа материалларига бир хилда ёндашадилар, уларни классификация қилишга етарли аҳамият бермайдилар. Ваҳолонки, дидактика нуқтаи назаридан ёндашиб ўқув материалларини классификация қилиш ўрганилаётган мавзунинг асосий моҳиятини белгиловчи мураккаб масалаларни лекция давомида баён қилиб, иккинчи, учинчи даражадаги масалаларни студентларнинг мустақил ўрганишлари учун тавсия қилиш имконини беради. Бу хил топшириқларнинг бажарилиши устидан доимий назорат қилиб, ўрни келганда студентларга ёрдам бериб бориш, уларнинг мустақил фикрлаш қобилиятини ўстириш ва илмий ишга рағбатлантириш жиҳатидан жуда муҳимдир.

Лекция ва амалий машғулотлар давомида техника воситаларидан фойдаланиш ҳозирги кунда алоҳида аҳамият касб этмоқда. Ҳар бир олий ўқув юртида техника воситалари билан жиҳозланган адабиёт кабинетининг бўлиши грампластинкалар, магнитофон ёзувларидан ташкил топган фонохрестоматия, ёзувчилар ҳаёти ва ижодини илмий тарзда акс эттирган ўқув кинофильмлари, бадиий асарлар асосида ишланган киноленталарни намойиш этиб бориш, етук мутахассислар тайёрлашга ёрдам бериши шубҳасиздир. Республика Олий ва ўрта махсус таълим, шунингдек, Маориф министрликлари олий ўқув юртларида бу хил кабинетлар ташкил этиш, уларни зарур ашё ва қуроллар билан жиҳозлашда яқиндан ҳамкорлик қилишлари лозим.

Республика олий ўқув юртларида ўзбек адабиётини ўқитиш масалаларига бағишланган илмий-назарий конференция адабиёт ўқитишни ҳозирги замон талаблари даражасига кўтариш учун зарур бўлган амалий тадбирларни белгилаб беради, деб ишонамиз.

В. И. Ленин номидаги Меҳнат Қизил Байроқ орденли Тошкент Давлат университети ўзбек адабиёти кафедрасининг аъзолари:

Ғ. КАРИМОВ,
профессор.

С. ДОЛИМОВ,
А. ҲОЖИАҲМЕДОВ,
Б. ҚОСИМОВ,
филология фанлари кандидатлари.

Турли... МАМЛАКАТЛА...

СОВЕТ КЕМАСИ КОЛУМБИЯ ПОРТИДА

БОГОТА, 9 март. (ТАСС). Совет океаншунослик экспедициясининг «Андрей Вилькицкий» кемаси Колумбиянинг Картахена портига келди. Бу кема Кариб ҳавзасида океаншунослик тадқиқотлари ўтказишдан иборат халқаро программа доирасида Атлантик океанда тадқиқот ишларини олиб бормоқда.

ТЕЛЕТАЙП ЛЕНТАСИДАН

◆ БУЭНОС — АЙРЕС. Реакцион гуруҳлардан бўлган жиноятчилар Аргентина коммунистик партияси Марказий Комитетининг аъзоси, Компартиянинг Санта-Фе вилоятидаги ташкилоти секретари Флориндо Моретти жонига суиқасд қилдилар. Ф. Моретти сайлов олди митингларининг биридан қайтиб келаётганда унинг машинаси ўққа тутилди. Бахтли тасодиф туфайлигина Ф. Моретти шикастланмай қолди.

Антиимпериалистик кучларнинг «халқ революцион иттифоқи» блоки вакили айтдики, Аргентинадаги тараққийпарвар кучларнинг бирлашишига халақит беришга уринаётган реакция мана шундай террор қилди. Блок 11 мартда Аргентинада ўтказиладиган президент сайловида ўз номзодларини кўрсатган. Компартия шу номзодларни қўллаб-қувватламоқда.

◆ ВАШИНГТОН. Террорчиларнинг «қора сентябрь» ташкилоти аъзолари Американинг икки дипломатини Хартумда гаров тариқасида ушлаб туриб ўлдирганликлари муносабати билан АҚШ давлат департаментида мотам маросими ўтказилди. Маросимда президент Никсон нутқ сўзлади.

Никсон айтдики, Қўшма Штатларнинг сиёсати халқаро пўписаларга учмасликдан иборатдир. «Мен Қўшма Штатлар сиёсатинигина ифодалаётганим йўқ, шу билан бирга мен бошқа ҳукуматларга ҳам мана шундай позицияда туришни таклиф қилаётирман» — деди у.

✦ ДАКАР. Гамбиянинг жамоат ишлари ва алоқа министри Элью Жек шу мамлакатда намойиш учишларини ўтказган совет реактив самолёти «ЯК-40»га юксак баҳо берди. Министр, Африканинг 17 мамлакати осмонини кезиб ўтган «ЯК-40» «учишдаги ўзининг ажойиб сифатларини ва пассажирлар учун ғоят ўнғайлигини намойиш қилганлигини» айтди. Гамбия Ньюс буллетин» газетасининг хабар беришига қараганда, Гамбия ҳукуматининг аъзолари ва «Гамбия Эйруэйс» авиакомпаниясининг вакиллари совет самолётида учиб сайр қилдилар.

✦ НЬЮ-ЙОРК. Нью-Йорк мэри Жон Линдсей шу йил ноябрида ўтказиладиган сайловда учинчи марта мэрлик лавозимига сайланиш учун ўзимнинг номзодимни кўрсатмайман, деб расмий равишда эълон қилди. У буни эълон қиларкан, менинг бу қарорим «қатъий» деб уқтириб ўтди.

Линдсей биринчи марта 1965 йилда республикачилар партиясининг номзоди сифатида Нью-Йорк мэри қилиб сайланган эди. Бултур у демократлар партияси сафига ўтди ва шу партия номидан президентлик лавозимига ўз номзодини кўрсатувчи даъвогарлардан бири сифатида президент сайлаш кампаниясида қатнашди.

(ТАСС).

МОНОПОЛИ... КИРДИК...

КАРАКАС, 9 март. ТАСС мухбири Сервандо Гарсия Понсе хабар беради: Венесуэланинг кон-руда ва нефть саноати министрлиги бу мамлакатда иш олиб бораётган чет эл монополияларини, мамлакатнинг асосий бойлиги бўлган нефтни қазиб чиқаришни атайин камайтирмоқдалар, деб айблади. Министрликнинг Каракасда эълон қилган баёнотига қараганда, бу қимматли хом ашёни қазиб олиш бултур 1971 йилдагига нисбатан 9 процент камайган.

Чет эл концернлари, асосан Америка концернлари дейиладиди ҳужжатда, жаҳон бозорида нефтга бўлган талаб камайиб кетди, деган баҳона билан нефть қазиб чиқаришни атайин камайтирмоқдалар. Бироқ статистика нефтга бўлган талаб

САЙЛОВ Я...

ДАККА, 9 март. (ТАСС). Мамлакатда миллий ассамблея парламентига биринчи марта ялпи сайлов ўтказилди. Бангладеш Халқ Республикасининг ҳукмрон партияси—халқ иттифоқи партияси бу сайловда катта ғалаба қозонди. Овоз беришнинг узил-кесил якунларида, бу ерда эълон қилинган баёнотлар-

...ди. Энди бўлса бу мамлакатда озиқ-овқат маҳсулотларини ўғирлаш одат тусига кириб боряпти. Бунинг сабаби бор. Фунт стерлингнинг қадри борган сари тушиб кетяпти. Ҳолбуки, расмий маълумотларга қараганда, сўнгги икки ой ичида гўштнинг нархи 30-35 процент кўтарилди.

Н. ХОРУННИН,
(АПН).

АВТОМАШИНАЛАР ТЎҚНАШУВИ

НЬЮ-ЙОРК, 9 март. (ТАСС). Техас штатидаги автомашиналар тез қатнайдиган тош йўлда ғизиллаб бораётган халқаро автобус оғир юк машинаси билан тўқнашиб рўй берган автомобиль ҳалокати натижасида 15 киши ўлди ва шунча киши оғир жароҳатланган ҳамда куйган ҳолда касалхонага жўнатилди. Иккала машина бир-бирига тўқнашиб кетиши биланоқ улар ловуллаб ёна бошлади. Автобусдаги пассажирларнинг кўпчилиги ёниб турган машинадан чиқиб кета олмай ё ҳалок бўлди ёки жароҳатланди ва куйиб қолди.

ПЕНТАГОННИНГ ПЛАНЛАРИ

НЬЮ-ЙОРК, (ТАСС). Америка ҳарбийлари Тинч океанда, жумладан Марнана оролларида янги ҳарбий базалар қуриш планларини ишлаб чиқмоқдалар, «Юнайтед Стейтс ньюс энд уорлд рипорт» журналининг хабар беришича, Филиппин, Окинава ва Япония сингари Тинч океандаги таянч пунктларидан Америка қўшинлари олиб чиқиб кетиладиган бўлса, бу қўшинларни ана шу базалар ўз бағрига олиши мумкин. Пентагон Марнана оролларида бир қанча ҳарбий базалар қуришни планлаштирмоқда. Бир порт ва бир-иккита аэродром қуриш имкониятлари ўрганилмоқда. Буларни қуриш бир неча миллиард долларга тушади. Шу ҳарбий базалар қурилган тақдирда, деб ёзади журнал Марнана ороллари Тинч океанининг ғарбий қисмида Американинг Гуам ороли билан бир қаторда асосий таянчи бўлиб қолади.

Королина ва Маршал ороллари билан бирга Марнана ороллари ҳам Бирлашган Миллатлар Ташкилоти васийликка олган территориялардан бўлиб, бу оролларни 1947 йилдан бери АҚШ бошқариб келмоқда.

Ҳозирги вақтда Вашингтонда шу территорияни бўлиб юбориш ва Марнана оролларининг АҚШ билан мустаҳкам ва доимий иттифоқини тузиш планларини ўйлаб юрибдилар.